

A/246

12-52. sz. 1134, 63,

14.11

Huszonkilencedik évfolyam. 12. szám. Debrecen, 1909. Március 20.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lpen.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.

Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

PONTOS ÉS
LEGJOBB

Ó R Á K

5 évi jótállás mellett! 5

= Egyházi szentedények =

urvacsora-kelyhek, keresztelő-kannák
medenczék és borkancsók ■ ■ ■

arany és ezüst ékszerek

evőeszközök, chinaezüst-disztárgyak

részletfizetésre is!

Javításokra és vidéki megrende-
lésekre különös gondot fordítok!

Pontos
kiszolgálás;
jutányos
árak!

Arjegyzék 2000 képpel ingyen és bérmentve

POLGÁR KÁLMÁN

műorás és ékszerész BUDAPESTEN VII. Erzsébet-körut 29 sz

Az ev. ref. egyházak szállítója,

A vonatok indulása Debreczen állomásról. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	hova ?	vonat- szám	óra	perc	vonat- neme	hova ?
1713	2	20	szv.	Püspökladány, Budapest k. p. u.	1705	12	10	szv.	Budapest k. p. u.
1706	2	44	"	Máramarossziget, Körösmező	4404	12	15	"	Hajdunánás, Tiszalök
4212	4	30	vv.	Tiszafüred, Füzesabony	1702	12	20	gyv.	Máramarossziget, Körösmező
1721	5	09	mtv.	Püspökladány	4710	12	26	szv.	Nyiregyháza, Szerencs
1710	5	10	szv.	Szatmárnémeti	4716*)	2	20	mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
4702	5	15	"	Nyiregyháza, Szerencs	1770	3	11	tvsszsz	¹⁾ Érmihályfalva
4402	5	30	mtv.	Hajdunánás, Tiszalök	1745	3	45	"	Püspökladány
4408	8	09	"	Hajdunánás	1708	3	56	szv.	Máramarossziget, Körösmező
4704	8	51	szv.	Nyiregyháza, Szerencs	4706	4	28	"	Nyiregyháza, Szerencs
1703	8	57	gyv.	Budapest k. p. u.	4406	4	36	"	Hajdunánás, Tiszalök
4512	9	41	vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes	1701	4	42	gyv.	Budapest k. p. u.
1742	10	00	tvsszsz	Királyháza	4514	4	51	vv.	Derecske, Nagyléta—Vértes
4204	11	33	szv.	Tiszapolgár, Tiszafüred, Füzesabony	4214	4	56	"	Tiszapolgár, Tiszafüred
1747	11	28	tvsszsz	Püspökladány	1704	6	57	gyv.	Szatmár-Németi
4414	11	11	mtv.	Hajduböszörmény	4410	7	00	mtv.	Hajdunánás
					4708	7	06	szv.	Nyiregyháza, Szerencs
					1709	9	00	"	Püspökladány, Nagyvárad
					4714	10	38	mtx.	Nyiregyháza
					1707	10	40	szv.	Budapest k. p. u.
					1712	10	53	"	Máramarossziget

¹⁾ Csak a debreczeni országos vásárok két napján közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 12 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

A vonatok érkezése Debreczen állomásra. — Érvényes 1908. október hó 1-től.

D é l e l ő t t				D é l u t á n					
vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?	vonat- szám	óra	perc	vonat neme	honnan ?
1713	1	29	szv.	Máramarossziget	1702	12	08	gyv.	Budapest k. p. u.
1706	2	18	"	Budapest k. p. u.	4413	2	00	mtv.	Hajduböszörmény
1720	5	03	"	Nagyvárad, Püspökladány	1744	2	51	tvsszsz	Püspökladány
4713	6	35	mtv.	Nyiregyháza	4513	3	05	vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske
1711	6	48	szv.	Királyháza	4705	3	24	szv.	Szerencs, Nyiregyháza
4401	7	14	"	Tiszalök, Hajdunánás	1708	3	36	"	Budapest k. p. u.
4511	7	20	vv.	Nagyléta—Vértes, Derecske	4403	3	40	mtv.	Tiszalök, Hajdunánás
1742	7	46	tvsszsz	Püspökladány	1701	4	22	gyv.	Körösmező, Máramarossziget
4211	7	54	vv.	Tiszafüred	4213	5	31	vv.	Füzesabony, Tiszafüred
4701	8	04	szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4405	6	30	szv.	Tiszalök, Hajdunánás
1703	8	46	gyv.	Szatmár-Németi	4715*)	6	33	mtv.	Hajduhadház (csak XI/1-ig)
1722	9	36	mtv.	Püspökladány	1709	6	43	szv.	Szatmár-Németi
4407	11	26	"	Hajdunánás	1704	6	49	gyv.	Budapest k. p. u.
4703	11	22	szv.	Szerencs, Nyiregyháza	4707	8	46	szv.	Szerencs, Nyiregyháza
1705	11	40	"	Körösmező, Máramarossziget	4515	9	25	vv.	¹⁾ Derecske
					1712	9	46	szv.	Budapest k. p. u. Püspökladány
					1707	10	12	"	Körösmező, Máramarossziget
					4400	10	13	mtv.	Hajdunánás
					4203	10	07	szv.	Füzesabony, Tiszafüred, Tiszapolgár
					4711	10	26	"	Szerencs, Nyiregyháza

¹⁾ Május 15-től szeptember 15-ig csak ünnep-és vasárnapokon közlekedik.
*) Április 1-től újból fog közlekedni.

Jegyzet.
Délelőtt = éjjel 12 óra 1 perctől déli 12 óráig.
Délután = déli 15 óra 1 perctől éjjel 12 óráig.

DEBRECENI PROTESTÁNS LAP

EGYHÁZI ÉS ISKOLAI HETI KÖZLÖNY.

A Debreceni Protestáns Lap
könyvnyomdája Debrecen,
Nyomtató-utca 9. sz. ahova a
lap szétküldésére vonatkozó fel-
szólamlások küldendők.

Megjelen hetenként egyszer szombaton, másfél lapon.
Előfizetési ár: egész évre 12 korona, félévre 6 korona.
Egyes szám ára 30 fillér.

A szerkesztőség és kiadóhivatal
Debrecen, Nyomtató-utca 9. sz.
ahova a lap szellemi és anyagi
ügyeire vonatkozó összes közle-
mények, kéziratok, előfizetési
és hirdetési díjak küldendők.

Zakéus.

Lukács XIX. 1—10.

Jerikó utcáit fölveri a hir:
Jön a Názáreti!
Tolongó sokaság özönlik elébe,
S utján követi.

A vámház előtti pálmafán
Egy kicsiny ember nézi a menetet;
Szívének édes vágya szemében:
Óh vess rám Uram! egy tekintetet!
Zakéus ő, a gazdag vámszedő,
Bár neve „igaz” — „emberszerető” —
A gyűlölt publikánusok feje:
Ki állna szóba övele: ?

S im' megáll Jézus, a hogy oda ére,
S szól föltekintve: „Szálj alá Zakée!
Mert, miről nem is álmodál magad,
Szállást ma nékem a te házad ad.”

Egy pillanat! s Zakéus lenn terem;
S kél zugolódás az utcaszeren,
Hogy a Mester bűnös vámosho' száll,
Jerikóban különbet nem talál?!

Ha próféta: nem tudja róla,
Hogy ő a nép huzó-vonója!?

Az utcáról a vámszedői házba
Bezúg a népnek felháborodása.

Hallja Zakéus a morajló vádat,
Meghajtja fejét boldog alázat
S helyette — válaszul a vádra —
Beszél szívének vallomása:

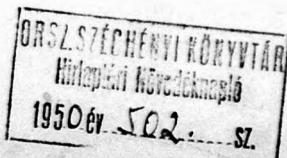
„Uram! ha eddig „fukar” volt nevem,
Ez a mai nap többet ér nekem,
Mint minden én gazdagságom, javam,
Ha közte másnak egy dénárja van.
Kiosztom a szegényeknek felét,
S ha kin valamit álnokul vevék,
Legyen azoké a másik fele:
Legyenek, mint én, boldogabb vele.”

És szóla Jézus: „Óh Zakée!
Ma lett házadnak üdvössége!”

És fordulván a zajongók felé,
Szóval, a mely az utcát eltelé,
Kiált az Ur: „Az embernek fia
Azért jött — legyen tudtotokra ma —
Hogy Isten előtt nincsen megvetett,
S hogy megkeresse azt, mi elveszett!”

Körösladány.

TÓTH JÓZSEF.

Következetlenség ?

Ezt a vádat hallom most két részről is a D. P. L. ellen hangzani. A Protestáns Szemle p—f. jegyü írójának a lap által felvetett *uj eszmék* nem tetszenek s különösen a szabad egyház címmel megjelent cikket bírálja. Ugyancsak p—f. a szekularizáció és a 48. XX. között is ellentétet talál. Mindazonáltal nem ez, hanem a *szabad egyház* jelszava az, melyben megbotránkozni látszik s melyeket a prot. unio dolgaival szembe állít. Azt gondolja, hogy a szabad egyház elve nekünk nem való, mert nincsenek olyan papjaink, a kik a törvény külső kényszere nélkül magokat és egyházaikat megtudnák tartani. Legalább ez az értelme annak a legtöbbször magas paripáról elmondott beszédeknek, melyekkel hol az Országos Lelkészegyesületet, hol bennünket veszen ostorhegyre. Nem a szavakban és a modorban, de a lényegben vele egyezni látszik *Fejes István* az Orle. ellenes tiszáninzeni kerületnek vezéralakja, a ki sok tekintetben figyelmet érdemlő cikkében* így okoskodik:

„Szabad egyház. Nos hát ez is lehet. De nem egyszerre az 1848-al, hanem csakugyan szeperációval. Akkor aztán más egyházalkotmányról kellene gondoskodnunk, olyanról, amelyből első sorban is ki kell törülni azt, hogy az iskola mindenestől az egyház testéhez tartozik. Akkor be kell következni annak, amit Dobos János mondott a debreczeni zsinaton: az iskolát, mint az egyház piócáját le kell szakítani magunkról. — Iskola nélkül aztán, ezt én is vallom, megélhetnénk, mint szabad egyház is, eleinte egy kis rázkódtatással, de azután talán még jobban is, mint a mai nap. Azonban azt jegyezzük meg, hogy mi, mai nevelésji lelkészek nehezen tudnánk megállani a szabad egyházban. Olyanban, mint a genfi, alig. Nem vagyunk mi elkészülve a vallásoktatás végzésére; alig teljesítjük még a konfirmációi előkészítést is. Mi még nem vagyunk elég alázatosak és kitartók a betegek, szegények, szenvedők gondozására és sok más lelkészi teendőre egy szabad egyházban. Velem együtt paptársaimnak legalább is felét új választás alá bocsátaná a genfihez hasonló szabad egyház, hogy az egyház megélhessen, ha a pap elpusztul is. Ilyen oldalai vannak annak az írásnak, amelyiknek ez a címe: Szabad egyház! — Lehet hogy Magyarországon is a jövő ezé, de ne idézzék fel azok, akik ebbe

* A lelkészek helyzete az új genfi alkotmányban és a miénkben. (S—i. Ref. Lapok 10. és 11. szám.)

a jövőbe nem valók. Jó lesz azért a világi elemhez, mint kevés kivétellel buzgó és oda adó támaszunkhoz erősen ragaszkodnunk, a gyülekezeteket pedig az eddiginél is nagyobb apostoli szeretettel, hűséggel és alázatossággal szolgálnunk, mert bizony mondom, gyors fordulatok következhetnek be az időkben, amelyeknek viharos lángját fujni sem lelkészi feladatnak, sem érdekünkben állónak nem tartom. Maradjunk mi csak lelkészek mindenestül. Dolgozzunk serényen és szerényen. Én a magyar retormátus papnál szabadabb és függetlenebb embert nem ismerek ORLE nélkül is; de ORLE-val? Még azt sem tudom. Ha Isten éltet és alkotmányosan addig szervezve lesz, lelkésztársaimmal én is ott leszek azért az ORLE-ban, hogy velük együtt tanuljam a gyülekezeti építés újabb módjait, mert célunk más nem lehet.“

S hogy a mi papjaink miért nem valók ebbe a jövőbe, azt is megmondja Fejes.

„Más azonban a lelkész a szabad egyházban. Ott a lelkész elveszti a maga szabadságát az — egyház szabadságaért. A szabad egyház fentartása teljes vallásos buzgóságot és áldozatkészséget kíván az egyháztagoktól, mely végből ilyen társaság csak olyan papot alkalmazhat, aki fentartásának akadályul nem szolgál. A genfi pap azért csak tisztán pap, de nem vezető. Még a gyülekezeti egyháztanács sem választhatja meg tagul, nemhogy elnökül. A kantoni konsistorium 49 tagja közt is csak 9 lehet papi egyén; de pap nem lehet elnök sehol, a lelkészi társaságon kívül. Ezenfelül ott a lelkészt bizonytalan időre választják. A gyülekezet egynegyedének, vagy egyharmadának indokolt felterjesztésére a konsistorium bármely lelkészt felfüggeszthet. A gyülekezet általános többségének kívánatára pedig köteles a konsistorium új választást rendelni el. Genfben hát egy napra sincs biztosítva a lelkészek helyzete. Ott muszáj jó, egész papnak lenni, vagy Isten hírével elbocsátják.“

Nehéz beszédek ezek s ha hozzájuk vesszük azokat a megjegyzéseket, melyeket p—f. a Protestáns Szemle Külföld rovatában rólunk, viszonyainkról, prédikálásunkról, a lelkészi gond hiányáról elmond, méltán gondolkodóba kell esni felettök.

Gondolkodom én is, annyival is inkább, mert azokban a következetlennek minősített dolgokban nagy részem van, úgy, hogy egy kevés önhit-séggel akár csak magamhoz intézettnek tarthatnám a p—f. tagadhatatlan elméssel, de kimu-

tatható elfogultsággal és Orle. ellenes hangulattal írott elmélkedését és megrovásait.*

Az Országos lelkészegyesület dolgaival eleitől kezdve a legnagyobb rokonszenvvel foglalkoztam, a 48. XX. t.-c. végrehajtását követelem, az állam és egyház elválasztásának hiva vagyok s az u. n. hivatalos egyház szerepét a lelkek megtartására kevésnek tartom és a socialis alapon álló egyháztársadalmi munkát sürgetem, a klerikalis reakció ellen az összes liberalis elemeknek szövetségét óhajtom. Ha tehát ezekben ellentmondás vagyon, rászolgálhattam a p—f. megrovására.

Csak az a kérdés, hogy ezek az eszmék ellentmondás és következetlenség-e? Szerintem nem az. A következetlen nem én vagyok s az én Orle.-barát társaim, hanem azok, a kik minket ostromolnak s azok között p—f. maga.

Mi volt ugyanis a mi kiindulási pontunk s mi a tenorja a p—f. rekriminációjának? Annak konstatalása, hogy a protestantizmus helyzete rossz, sőt éppen tarthatatlan. Mert ide megy ki az, a mit p—f. az egyházi intézmény és a hiva között fennálló belső kapcsolat természetéről, az egyházból való kilépések okáról, az u. n. felekezetenkívülségről, a lelkészi gondozás intenzívebbé tételéről, az egyházi beszéd s az egyház socializálásáról igen helyesen felsorol.

A mi helyzetünk rossz „mert a kötelességérzet meggyengült az emberek szívében az állammal szemben. De meggyengült azokkal az intézményekkel szemben is, a melyek iránt kötelezettségeik nem belső lelki szükségletből, hanem az állam közvetlen vagy közvetett kényszere folytán (p. o. egyházi adók állami végrehajtása) teljesítettek.

Ilyen viszonyok között az egyház, ha csak szükségessé, nélkülözhetetlenné nem tudta s nem tudja tenni magára és tagjaira nézve, ugyan rosszul fog járni.“

Ezt mondja p—f. és még többet is mond s ha ehez hozzáveszem, a mit Fejes a genfi egyházalkotmánnyal szemben a mi lelkészeinkről konstatál, nem tévedek, ha azt állítom, hogy a nagy változások szüksége, a pusztán kormányzással foglalkozó s a hivatalos teendők végzésében álló külső tekintélyi rendszer tarthatatlansága nálunk is bekövetkezett.

* Fejesről ezt nem mondhatom el, ellenkezőleg cikkéről örömmel konstatálom, hogy az eltekintve az eltekintendőtől, nagy közeledés az Orle.-barát állásponthoz s ha szinte a hivatalos egyház szempontjából tekinti e kérdést, mégis csak oda konkludál, hogy a konventnek nincs joga a Lelkészegyesület dolgaival foglalkozni s hogy az egyházi megerősítés és az Orle. cikkelyezése is közzsinat elé tartozik. Szerk.

Papjaink, tanítóink, tanáraink és hivaink egyformán elégedetlenkednek. Ezt az elégedetlenséget a 48. XX. érvényesítésével, a vallásegyenlőséget és viszonyosságot biztosító törvények hatékonyabb sürgetésével, belhivatalnokaink fizetésének méltányos rendezésével, az államsegély felemelésével ideig-óráig lehet ugyan takargatni, de teljes javulást csak a protestantizmusnak és a protestáns elveknek élővé tételétől, az egyháznak és a korsellemnek kibékítésétől lehet várni. És ime éppen itt jö tekintetbe a protestantizmusnak az u. n. klerikális feudalis irányzattal való összeütközése, mire p—f. nem fektet kellő súlyt. Szerinte „a róm. kath. agressziótól való félelem túlzott és egyszerűen a társadalmi mozgalmak felső természetének kellő megvizsgálása hiányából keletkezett“; hogy: „a klerikalizmus erősödése csak velejárója a nagybirtokosok önvédelmi munkálatainak.“ Bárhogy vizsgáljam a P—f. szavait, azt kell hinnem, hogy ő ezt az önvédelmi munkálatot, az uralkodó osztályok feltétlen erőtsúlyát a felfelé törekvő osztályokkal szemben teljesen igazoltnak találja vagy legalább is közömbösnek ítéli a prot. egyházra nézve.

Itt van közöttünk a nagy elvi különbség. Szerintem a klerikális feudalis reakció merőben ellentétes a mi egyházunk irányával és szellemével s ebben a társadalmi s politikai harcban nekünk a felfelé törekvő osztályok s a haladás érdekében kell érvényesíteni befolyásunkat. Magyar nemzeti szempontok is szólnak e mellett, de azokat most nem említem. Egyedül arra figyelmeztetek, hogy a klerikális feudalis irány, míg egyfelől külsőképen is árt egyházunknak, mert az állam erejét a maga számára foglalja le és a vallásos békét megzavarja, addig a belsőleg is gyengíti a protestáns egyházat, és tartalmatlanná, a jobblétért, a tökéletesedésért küzdő emberre s a népre nézve is értéktelenné teszi.

Nekünk a szenvedők, a nép oldalán van a helyünk, mi ebben a meginduló nagy küzdelemben közönyösen félre nem állhatunk. Épen ezért kezdet kell fognunk mindazokkal, a kik elvileg velünk egy irányban haladnak; első sorban protestáns testvéreinkkel, azután mindazokkal, a kik a szabad elvü haladás hiva, a kik a feudalis klerikális reakció ellenesei. Erre a célra szolgál a prot. unió hirdetése, a vallásegyenlőségi szövetség actiójának támogatása, a 48. XX. t.-c. megvalósításának sürgetése.

Egy külső társadalom politikai mozgalom megindítása és propagálása azonban nem meríti ki összes kötelezettségeinket. Az államsegély fel-

emelése, belhivatalnokok fizetésének rendezése nem végső cél, hanem csak eszköz az evangélium hirdetésének hatályosabbá tételére, a magyar református egyházban benfoglaltatott erők kifejtésére, hivatásának sikeresebb szolgálatára: a hit és a hívők létérdekének összekapcsolására, a jövőendő előkészítésére.

Ez a jövőendő pedig a szabad egyház szabad államban jegyében adatik meg nekünk. Akár a külföldi fejlődést tekintjük, akár a mi helyzetünket nézzük, ide vitetünk.

Azt mondja p—f., hogy „Kongrua-emelés, adósegélyek, közigazgatási és mindennemű államsegélyek jönnek és fognak is jönni, a míg az államkassza bírja s a míg ki nem tűnik, hogy lármázni ugyan larmázunk, de nincsenek fogaink, hogy harapni is tudnánk.“ Eltekintve a trivialis képtől, magam is így gondolkozom s megvagyok győződve, hogy ha a nagy mérkőzésben félre allunk: nem tudjuk érvényesíteni sem az 1848. XX., sem az 1868. LIII. t.-cikkekben lefektetett nagy elveket, hiteink, a magyar társadalom, rokonszenvet is elvesztjük, és minden tekintetben a rövidebbet huzzuk. Talpra kell hát állanunk mint egy ember. De tovább megyek. Azt is elhiszem, hogy eljő az idő, a melyben az állam nálunk is kénytelen lesz az elválasztás (separatio) útjára lépni s bezárja ajtaját az egyházak előtt s melyben kénytelen kelletlen nekünk a szabadság fiainak is meg kell állanunk a szabadságban. Eljő az idő, melyben a hivatalos egyház s a tekintély elvével az állam által segélyezett s teljesen formálissá változott álprotestáns módszerrel nem boldogulhatunk. A midőn a szabad egyház szabad államban-féle elvet hirdetem, én erre az időre is gondolok, ezért sürgetem a rendszerváltozást s ezért óhajtom, hogy azok az egyházak, a melyek semmi államsegélyben nem részesülhetnek, a melyek eddig is megállottak a magok lábán, ha egyelőre a mai hivatalos egyház kebelében is külön szervezkedjenek s kívülre, az állammal és a többi egyházakkal szemben a szekularizációt sürgessék, belőlről pedig nekünk az igazi egyházfentartó munkában utat, irányt mutassanak; példát adjanak; mert p—f. fel én is elkerülhetetlennek tartom, hogy „az evangélium socialis tartalmának kiemelésével az egyház és egyháztagok egymáshoz való viszonya, nemkülönben az egyháztagok egymásközi összetartozandósága, a keresztyén testvériség, a koinonia alapjára helyeztessék.“

„S hogy ebbe a munkába a lekipásztorok elébb beleélvén magokat az alapelvekbe, vállvetett közös munkával előljárván szorgalmaskodjanak.“

Egy szó mint száz, mélyreható munkát,

rendszerváltozást óhajtok s erre a lelkészek országos egyesülését a természetes vezetőknek megállapodását, közös együttműködését nélkülözhetetlennek tartom. A ki látja a célt és akarja is azt, az ne tartson minket következetlennek. Fejes már most se tart annak; p—f. pedig világosan látja a célt, a tarthatatlan helyzettel együtt; azért noha ellenünk tüzel, csak a mi álláspontunkat erősíti.

Dr. Ferenczy Gyula.

Ünnep után.

Ünnepet ült ismét az ország. Felpántlikázott iskolás gyermekek, kokárdás ifjak, feketébe öltözött tanítók papok, tanárok, diszmagyart öltött képviselők ünnepet rendeztek újra márc. 15-én. Sokfelé megvendégelték az öreg honvédeket, felköszöntök árjától viszhangzóttak újra a népkörök, kaszinók és vendéelők, ezer és ezer szónok szavalta ismét a Talpra Magyart. A templomok megteltek hazafias közönséggel, voltak diszfelvonulások és diszlövések. Az ünnepi előadók elmagyarázták újra, hogy mi történt annak idején a Pilvax kávéházban. Szóval volt minden, ami szépet és jót csak egy nemzet produkálhat szbadsága ujjáébredésének nagy ünnepén.

Azokból a szépséges ünnepi beszédből azonban valami most is kimaradt. Hiányzott belőlük a Jókai próklamációjának egy mellőzött pontja s ennek az el-mellőzött pontnak őszinte és okos magyarázata.

Pedig a történeti eseményeket sohasem szeretjük előadni olyan megkapó részletességgel, mint éppen márc. 15-én. (Az „exegesis“ tudományának gyakorlati alkalmazása soha olyan népszerűségnek nem örvend, mint márc. 15-én.) Hány helyen adhatták elő az idén is, hogy abban az időben hány ablaka volt a Pilvax kávéháznak? s hány teke-asztal fért el benne? hány pincér szolgálta ki a vendégeket?

Arról azonban azt hiszem, hogy kevesen emlékeztek meg, hogy március idusán a próklamáció 12 pontja mellől mímódon maradt el még egy pont? Pedig erről a tényről határozott adat ált rendelkezésünkre. Dr. Vutkovich a Petőfi életrajzában az 1848 márc. 15-iki eseményekre vonatkozólag Jókaira hivatkozva a következőket írja: „Jókai említé, hogy míg a 12 pontot szedték, felhívták őt a nemzeti kaszinóba, mely ugyanazon ház emeletén volt s ott egyike a legkonservatívabb írónak ezt a tanácsot adta neki, hogy a 12 pontba még vegyenek fel egyet: a papi jószágok elvételét.“

Ugyebár, mondá Jókai, azért hogy a 13-ik ponttal megbuktassuk a többi 12-t. Köszönöm a jó tanácsot.“ Így emlékezik meg erről a kényes kérdéstről dr. Vutkovich.

Hogy ki volt az a konservatív lelkületű férfit, arról nem tesz említés Vutkovich munkája. Fajdalom! mi reformátusok csak most a szabadság nagy napjának 61-ik évfordulóján, csak most tudjuk és érzük, hogy az a konservatív lelkületű férfit március idusán, nemcsak a református nép, hanem az egész magyarság szívéből beszélt. Ha nem óhajtjuk is mindnyájan a „papi jószágoknak“ azonnal való elvételét, de abban egyetértünk mindnyájan evangélikus testvéreinkkel egyetemben, hogy a mi egyházaink helyzete a 48-as nagy eszmék megvalósításától többet várt a multban s többet vár a jelenben is. Azért hiányos a mi ünnepi örömrünk, azért kezdünk mi kiábrándulni, mert csalódott szívvel konstatáljuk, hogy a 48-as nagy eszmék maholnap csak

reklámcélokat szolgálnak s a legegyszerűbb falusi és városi 48-as körök lassanként érdekszövetkezetekké válnak; a márciusi nagy eszméknek megvalósítását éppen azokon a pontokon látjuk fenakadva, ahol azoknak energikus keresztülvitelét, szigorú végrehajtását joggal várhatná ennek a hazának minden nemes érzésű polgára.

Nekünk márc. 15-ike csak akkor lesz igazi nemzeti ünnepünk, ha itt ebben a hazában mindenik felekezet egyenlő elbánásban részesül. Szomorú ünnep az, amikor az ünneplő családnak gyászolni valója van. Iskoláinkat egymásután adjuk fel az államnak. Elhagyott voltunk, szegénységünk miatt százados intézményeinkről kell lemondanunk.

Korszellemünk, amelyik még mindig különbségeket tesz államvallás és bevett felekezet között, ezt a problémát nyújtja elénk: Vagy a népnevelésről mondjak le, vagy pedig egyházaitok eladósítása miatt templomi katedrátok régi sulya teljesen megsemmisül!

És mi engedelmessékedünk. Iskoláinkat kénytelenek vagyunk sok helyen feladni, hogy mentjük meg, amit lehet. Szegény anyaszentegyházunk! elebed állítottak a gyászos dilemmát: Melyiket a kettő közül? Iskoládat-e vagy a papi katedrát? Bizony te is felsóhajthatsz Gyulai Pál Pókainéjával: „Melyiket szeretem, melyiket szeretem?”

Bizony „kegyetlen kegyelem” az az elbánás mód, amiben a mi anyaszentegyházunk részesül. Az a három millió államsegély, ha a mostani felosztási tervezetek mellett maradunk, ha abból a három millióból mi a népiskolákat is menteni akarjuk, ha mindent attól a három milliótól várunk, ha ezt az összeget legalább is ötször akkorára nem emeli az állam: akkor az a mostani államsegély csak arra való, hogy haldoklásunk tovább tartson, hogy egynémely Néró természetű felebarátunk tovább gyönyörködjen ennek a haldokló oroszlának végvonaglásában. Ha mi így haladunk előre, akkor jó lesz siettetni a Kalvin szobor mielőbbi leleplezését, nehogy a zseniális Horvay valami módon a debreceni honvedtemető kőoroszlánját illessze oda a szobor sarkára, magyar református egyházunk symbolumaképen.

Nem a jajgatásra való hajlandóság, nem a panaszos hangok kedvtelése viszi ma a lelkészek nagy részét az ilyen gyászos hurok pengetésére. A népnevelés szertőlött megdragult, ezt mi a mostani körülmények között ki nem bírhatjuk. Katedráink, templomaink, egyházaink kerülnek csőd alá, ha mi a most meglevő három millió államsegélyből a népnevelést próbáljuk megmenteni. Ha az állam semmi körülmények között sem hajlandó az államsegély felemelésére, akkor leghelyesebb lesz minden erőnk latbavetésével a már kiutalt államsegélyt egyedül egyházi célokra használni.

Vak, aki nem látja, hogy mi történik körülöttünk. Felejtse csak el véletlenül valamelyik lelkésztársam valamelyik felekezeti tanító korpótlékának kérelmezését, hát bizony egy kis kesedelmezés esetén úgy kifizettetik az ekleziával az egész tanítói korpótlékot, mintha csak az adóhivatal fizette volna ki. A tanító fizetése biztos pénz, a pap fizetése maradhat továbbra is irott malaszt. Olyan megszokott jelenet az már én előttem, amikor némelyik hónap elsején előáll a mi egyszerű, becsületes falusi kurátorunk s aztán kijelenti, hogy a tanító urakat ki tudja ugyan fizetni, de én még várjak egy kicsit, mert hát most üres a kassza.

Jól tudja azt ma már a legegyszerűbb falusi em-

ber is, hogy a pap várhat, tudja a zsinati törvények nélkül is, hogy a mi fizetésünk nagyjából csak a papiroson van biztosítva, nem úgy mint a tanítóké, ahol pontatlan fizetés esetén már a szolgabíró ur intézkedik.

De hát nem is csoda! Olyan elbánás mód mellett, mint a milyenben a mi református anyaszentegyházunk részesül az állam részéről, sok minden megtörténhetik. Az iskolák államosításának szeretnénk mindenféleképpen útját vágni, de azt észre sem vesszük, hogy egyházi épületeink, templomaink, paplakjaink, iskoláink nagyjából évtizedeken át fizetendő kölcsönökből épülnek. Ezekből a 40—50 évre felvett kölcsönökből épült egyházi épületektől én jobban félek, mint a „Ne temere” dekretumtól. Az ilyen gazdálkodásban gyönyörködnek a mi régi ellenségeink. S fájdalom! a mi egyházaink az ilyen rossz gazdálkodásra mintegy rá vannak utalva s rá is lesznek utalva mindaddig, amíg egyenlő elbánásban nem részesül ebben a hazában minden bevett felekezet.

Ezért ábrándultunk ki a márc. 15-iki ünnepélyek régi mámorából. Ezért várunk mi egy új tavaszt, egy szebb korszakot. Nem akarunk mi más felekezeti egyházak tönkrejutásával meggazdagodni, nem akarunk mi százazreket jövedelmező főpapi állásokat szervezni, nem valószínűsítünk álmodozunk, mi csak azt az időt várjuk, hogy államférfiaink Isten és világ előtt beismerjék azt, hogy márc. idusát csak addig ünnepli az egész magyarság, amíg itt a református magyarság pusztulásnak nem indul. Mi egy érettebb korszakot várunk, ahol köztudattá váljon az az igazság, hogy Magyarországnak olyan nélkülözhetetlen szüksége van a református egyházak fentartására, mint a mezőnek a tavaszi napsugarra, mint az embernek a friss levegőre. Mert Isten után ennek az egyetlen nagy igazságnak köztudattá való érlelésétől függ a mi anyaszentegyházunk jövője, magyar hazáinknak várva-várt felvirágzása.

Baráth Imre,
ref. lelkész.

Külföldi levél.

Berlin, 1909. március 4.

Nagytiszteletű szerkesztő ur! Kedves barátom!

Igéretemhez képest fölkeresem becses lapodat arról a külföldi utról, a melyre szeretett egyházunk érdekében a Nagy József alapítvány támogatásával vállalkoztam. Hosszu évtizedekre kellene visszamenni, a midőn ezen nemes célu ösztöndíjra gyakorló lelkészt vettem fel s küldtek ki külföldre azzal a célzattal, hogy a protestans egyházi életet, annak különféle nyilvánulásait; az emberies intézményeket, a korunkban annyira szükséges belmissió működését szemügyre vegye s a látotokról és tapasztaltokról református egyházunk illetékes köreit tájékoztassa. Megvallom, hogy ennek a feladatnak a megoldása minden elfogulatlanul gondolkozó előtt már első pillanatra igen nehéznek látszik abból az okból is, mivel ebben az esetben a tanulmányozás köre a

mily bizonytalan, ép oly széles és nagy, sőt oly terjedelmes, hogy azon a kutató könnyen eltévedhet s mint a hajós iránytű nélkül célt veszthet. Ha egy végzett theologust külföldre kiküldenek, mindjárt tisztában van azzal, hogy az egyetemi előadásokat kell neki látogatni. De ha egyik vagy másik külföldről hazajött lelkészjelöltet megkérdeznék az ottani egyházi életről, annak minemű voltáról, a mi magyar református egyházunktól eltérő sajátosságáról, bizony a legtöbb nem tudna fölvilágosítást adni, mert ember- és nyelvismeret nélkül nehéz az embernek belevetni magát a külföldi élet ismeretlen áradatába. Ha egy tanárt külföldre kiküldenek, meglátogat egy pár intézetet s az ott látottakról tett beszámolásával eleget tett kiküldetésének.

Az én feladatam a fentebb vázolt okokból annyira nehéz, hogy annak minden irányban kielégítő megoldására nem is számíthatok. Mert hát tulajdonképpen mire is vállalkoztam én, a mikor az utazási ösztöndíjat elfogadtam? Talán arra, hogy egyes könyvtárakban valamely kiadandó tudományos munkához szükséges adatokat szerezzek be? Hiszen ez ellenkeznék a stipendium azon célzatával, hogy az bizonyos időközökben gyakorló lelkésznek adassék. Talán arra, hogy külföldre kijöven, hallgassak néhány neves theologiai tanártól szakkörükbe vágó előadást? Hiszen ezzel a közügynek nem sokat használnék, mert míg egyfelől huzamosabb ideig volt alkalmam hallgatni már egyetemi előadásokat, addig az is bizonyos, hogy lelkészeink nagy részét nem az elvont elméletek, hanem az egyházi élet gyakorlati oldala érdekli, ha pedig lelkészeink közül valakiben érdeklődést támaszt a theologianak, mint tudománynak a jelenlegi helyzete, erre vonatkozólag teljes tájékozódást szerezhethet a kiváló theologusoknak nyomtatásban megjelent műveiből. Vagy ha már a külföldi egyházi élet ismertetéséről van szó, elégnek kellene tartanom néhány istenisztelet meglátogatását s kiváló egyházi szónok meghallgatását. Mindez, érzem, nem volna elég s nem jelentené a külföldi tanulmányozás új ösvényét, a melyen pedig haladni szándékszom. Az a célom külföldi utazásommal, a mint jeleztem is neked kedves barátom, hogy a nagyvárosi egyházak életét tanulmányozzam, nem azt az egyházi életet, a mely fájdalom mi nálunk nem nagy dicsőségére a XX. század előretörő haladásának, még mindig az igehirdetés sablonos gyakorlásában meríti ki az összes egyháziasságot, azt az egyházi életet akarom tanulmányozni, a mely az igehirdetésen kívül a szeretet munkáiból, az ifjuság vallásos védelméből, az erkölcstelenség leküzdéséből áll. Jól tudtam előre, hogy a hatalmas protestáns német állam nagy városaiban, de különösen Berlinben számtalan nemes intézmény áll a hivatalos egyház oldala mellett annak támogatásául az egyháziasság terjesztése végett.

Természetesen minden előkészület nélkül egyszerűen belemenni ilyen nehéz vállalkozásba, mint a minő az enyém, nem lehetett. Már otthonról levelezésbe kellett bocsátkoznom egyes németországi egyénnel, kérve céltom érdekében a támogatást. Igen jól esett s ezt kell legelőször felemlítenem, gr. Zichy Tivadar volt müncheni követnek, a delegáció elnökének irántam tanúsított előzékenysége. Irt az érdekekben a berlini nagy követnek Szögyény-Marich László grófnak, sőt gr. Apponyi utján a porosz államvasutaknál is kedvezményes jegyet akart kieszközölni számomra. De bár a berlini nagy követ e tekintetben mindent megtett, nem sikerült a dolog, mert, a mint aztán a nagykövettől tudom, ily kedvezményes jegy kiadása ellenkezik a porosz államvasutak üzletszabályzatával. A jó poroszok a maguk igazolására még a nagykövetnek is elküldték az üzletszabályzatot. Drezdából Kautsch református, Klare, lutheránus lelkészek, továbbá Thomsen reáliskolai tanár ígérték meg támogatásukat. E két utóbbival még Magyarországon ismerkedtem meg, mivel mindkettő a Tiszacsaládnál volt nevelő. Sajnálom hogy ez utóbbinak időközben a szász tudományos akadémia stipendiumával Egyiptomba és Palesztinába kellett utaznia, s így velem nem találkozhatom. Elberfeldbe Lütge református lelkésznek Dr. Erdős egykori kedves tanárom irt az érdekekben. Lipcsében Bonhoff kiváló hiru ref. lelkész ígerte a támogatást. Hamburgba Szögyényi ad ajánló levelet az ottani konsulnak gr. Logottettinek, a kit különben Erdélyből, nevelősködésem idejéből ismerem. És ha még mindehhez hozzáadom, hogy előre leveleztem a berlini városi missio által fentartott keresztyén otthon vezetőségével (Hospiz der Berliner Stadtmission, Mohnenstr. 27, am Gendarmenmarkt), hogy berlini tartózkodásom alatt ott lakhassam, ime beszámoltam a külföldi utazásomhoz tett előkészületeimmel.

Nem akarom e lap olvasóit Berlinbe való utazásom részleteivel untatni, de azt a pontosságot, tisztaságot és előzékenységet még is fel kell említenem, a melylyel a porosz államvasutakon az ember találkozik. Március 2-án este érkeztem meg 9 órakor Berlinbe s a Friedrichstrassen levő állomástól egyenesen a Hospizba hajtattam, a hol rendkívüli előzékenységgel fogadtak. Ez a Hospiz igen szép téren fekszik s ablakomból éppen Berlinnek egyik leghatalmasabb templomára, az úgynevezett „Uj templom“-ra lehet látni. Ujnak nevezik ezt a templomot, holott még I. Frigyes építette 1701—1704-ig, de az újabb időben lényegesen átalakították. A közelben van a francia református templom, a melyet a 17. század végén építettek a Franciaországból kiűdözött hugenották. Még most is minden második vasárnap francia nyelven tartatják az isteniszteletet.

Mindenekelőtt le kell írnom azt a keresztyén otthon, a milyennel nagy számban találkozunk Németor-

szágon. Az ilyen keresztyén otthonnak az a célja, hogy a vendégeknek, a kik nem szeretik a nagy zajt s az ilyen nagy városnak testet és lelket öltő élvezeteit, csendes, kellemes, keresztyén szellemben vezetett tartózkodási helyet nyújtson. Az ilyen otthonoknak tiszta jövedelme a berlini városi missió céljaira fordítatik. Igazán az ember az első pillanatra otthon érzi itt magát, hiszen vele szemben mindenki oly barátságos, oly előzékeny. A kiszolgáló személyzetnek meg van hagyva, hogy a vendégekkel szemben a legnagyobb előzékenységet tanúsítsák s borraivalót nem szabad nekik elfogadni. Minden reggel fél 9-kor összegyűlünk az egyszerű, de izléses kápolnájában a hotelnek s a berlini missió egyik lelkésze jön el erre az időre, hogy isteniszteletet tartson. Ilyenkor úgy a vendégek, mint a kiszolgáló személyzet összegyűl, hogy Isten iránt való hálával kezdje meg a napi munkát. Mindenki helyén ott van a brandenburgi énekeskönyv s a midőn a kiszolgáló lelkész a harmonium hangjaiba belesap, együtt énekel az egymás mellett ülő ur és szolgál. Az éneklés után a lelkész felolvass egy bibliai helyet s arról beszél mintegy 6—8 percig s aztán imádkozik. Az isteniszteletet ének rekeszti be.

Mindenki akkor étkezik, a mikor akar. Kényszert, egymáshoz való alkalmazkodást nem ismernek itt. Az ebédlő rendkívül izlésesen van berendezve s az étkezés a lehető legjobb. Az egész ellátás azonban, tekintve azt, hogy ez az otthon a város közepén közel az Unter den Lindenhez van, elég jutányosnak mondható. Az ebédlő mellett kellemes társalkodó terem van, a hol mindenki megtalálja az ő lapját: a lelkész, a tanár, az iparos, a gazdálkodó. Különösen nagybecsű s a belmissió munkájára nézve rendkívül értékes lapot találtam itt a „Berliner Evangelisch-kirchlicher Anzeiger“-t. Ebben közölve van úgy Berlinben, mint a külrészekben úgy a vasárnapi mint a hétköznapi isteniszteletek sorrendje. E mellett hétről-hétre közölve vannak az egyházilag megáldott párok s a megkereszteltek nevei. Érdekes itt megjegyezni, hogy az elmúlt héten megesküdött párok között szerényen huzódik meg ez a közlés: Frigyes-émléktemplom: Dr. Lic. Glave Walter, privatdocens Rostock egybekelt Bismark Herta grófnéval Warsin. Ugyanis a nagy Bismark unokája minden ellenkezés dacára férjhez ment az egyszerű házi tanítóhoz.

A Hospizban a szobák kényelmesen vannak berendezve s minden csak úgy csillog a tisztaságtól. A falakat vallásos képek díszítik. Az én ágyam felett éppen Hartwichnak az a híres képe függ, a mely azt a jelenetet ábrázolja, midőn Gusztáv Adolf a lützeni csata előtt Istentől győzelmet kér. Mindenki éjjeli szekrényén ott van a biblia s az ember kifáradva ennek az óriási városnak fülsiketítő zajától és zürzavarától, egész napi fárasztó munkálkodásától, oly jól esik lenyugvás előtt

lelkét és szívet a vigaszt adó ige olvasásával felüdíteni, hiszen a következő napra, a mely új munkát, új fáradságot hoz, — megújult lelkekre és szellemre van szükség.

Mindjárt első nap délelőtt felkerestem az osztrák-magyar nagykövetet s huszárja, a ki a társalgó terembe vezetett be, csak nagyot nézett, a midőn jó napot kívántam neki. Ez volt hát az osztrák-magyar nagy követség palotája, a hol oly gyakran szokott a német császár is megfordulni. Szögyény nemsokára dolgozószobájába hivatott, hol íróasztala felett a német császárnak huszár tábornoki egyenruhában ábrázolt arcképe van. A nagykövet a Zichy ajánlása folytán rendkívül szívélyesen fogadott s mindjárt felajánlotta támogatását minden tekintetben. Majd egy névjegyben néhány ajánló sort írt a nagyhirű professorhoz Harnackhoz, továbbá Kafftanhoz a dogmatika tanárához. Az előbbivel személyes ismeretségben van Szögyény. Végül arra hívott fel, hogy két nap múlva ismét látogassam meg.

Az első nap délutánján azonban egyáltalában nem volt szerencsém. A föld alatti villamossal megtettem ugyan a nagy utat, hogy felkeressem a Fasanenstrassen a világhírű theologiai tanárt Harnackot. A mint az egyszerű, villaszerű lakás előtt megálltam, előre örvendeztem, hogy végre szemtől-szembe találom magamat azzal az emberrel, a kinek „Das Wesen des Christentums“ kiváló munkája minden művelt nyelvre, sőt még a japán nyelvre is le van fordítva; a ki a mi specialis esetünkénél a Zoványi-esetnél is szót emelt. Fájdalom, tudakozódáskor arról értesültem, hogy a titkos tanácsos ur nincsen idehaza s csak pénteken délután 3—4-ig lehet vele beszélni. Látogatásomat tehát ekkorra kell halasztanom. Miután egyik theologiai tanár ismerősöm Müller az egyháztörténelem tanára ettől a helytől nem messze lakik, a Nettelbeckstrassen, őt is fel akartam keresni. Fájdalom őt sem találtam otthon, mivel a mint értesültem néhány napra elutazott. Müllerrel még 1897-ben Baselen ismerkedtem meg. Ő akkor tanulmányi uton volt, hogy összeszedje az egyes könyvtárakban Melanctonnak még kiadatlan leveleit. Akkor megígértette velem, hogy ha valamikor Berlinbe jövök, őt felkeressem. Hiszem, hogy berlini tartózkodásom alatt lesz vele alkalmam találkozni. Bizonyos tekintetben lehangolva e két sikertelenségen, elhatároztam, hogy ezen a délután fölkeresem a „Szentháromság“ temetőben a múlt hóban Griesben (Tyrol) elhunyt híres udvari lelkésznek, Stöckernek a sírját. Ha már az élő nagyságokat nem találtam, hát a holtat vagy legalább annak a sírját megtalálom.

Jól tudod kedves barátom, hogy mily rajongó híve vagyok Stöckernek. Hiszen magam is, a mióta a lelkészi pályán vagyok, az élő, magát a szeretet műveiben gyakorló keresztyénség érdekében dolgozom.

Lapodban sokat irtam Stöckerről, sőt pozitív keresztyénységét legújabb dogmatikai munkámban is szóvá tettem. Erről a nagy férfiúról még a német ultrasocialis lapok is dicsőímsókat zengedeznek. Nem csoda! A keresztyén socialismus Németországon sokat, sőt mondhatnám mindent neki köszönhet. A nem rég elhunyt férfiúnak sirja tele van számtalan koszorúval. Emlékjel még nincsen mellette. De valamelyik tisztelője sirjára egy egyszerű keresztet állított ezzel a felirással: „Ich lebe und ihr sollt auch leben. (Én élek és ti is éltek). E sir különben egészen közel van Schleiermacher sirjához. Valóban Stöcker él műveiben, különösen a berlini városi missióban. És a távoli Magyarországból jövő tisztelője szintén megható szívvel állott sirjánál, hálaérzelemmel eltelve azokért az eszmékért, a melyeket a nagy férfiú működéséből merített.

Este a lakásom mellett levő új templomban hallgattam Kind lelkésznek Jézus szenvedésére vonatkozó előadását. Fájdalom, a templom rossz akusztikája miatt a különben gyér hallgatóság vajmi keveset értett a beszédből.

Ma délelőtt a Dorottya templomban (Mitlerstrasse) megható istenítiszteletnek voltam tanúja. Ekkor konfirmált Vogel lelkész mintegy 60 növendéket, vegyesen fiukat és leányokat. Pontban 10 órakor léptek be az orgona hangjai mellett a lelkész vezetése alatt a 14–15 éves növendékek mindnyájan fekete ruhában, a leányok leeresztett hajjal, fehér virággal kezökben. A fiuknál a gomblyukban volt fehér virág s míg ők fekete, a leányok fehér keztyűben voltak. Az oltárnál az egyik felől a fiúk, a másik felől a leányok foglaltak helyet. A gyülekezet közös éneke után a lelkész a növendékek közé állva megható beszédet mondott ezen témáról: „Légy hű Jézushoz a halálig.“ Majd a beszéd végén felhívta a növendékeket, hogy letérdepelve mondják el közösen az apostoli hitformát. Ennek megtörténte után a növendékek felállva a lelkésznek azon kérdésére, hogy hivatásuk maradnak-e mindig az evangélikus egyházhoz, igennel feleltek. Most a lelkész a nálánál levő névsorból kettőseivel szólította a növendékeket, hogy az előtte levő számmolyhoz járuljanak s ott letérdepeljenek. Az orgona halkon szólott s a térdeplő növendékek fejére reá tette a lelkész a kezét, miközben bibliai verseket mondott. A halk orgonabugás, a lelkész ajkairól felhangzó szentírásbeli mondás, a bágyadt villanyfény, a mely világát a megható növendékek arcára vetette, mind bizonyos mysticismust fejtett ki s forró könnyeket csalt a hallgatóság, különösen a jelenlevő szülők szeméibe. Ezen konfirmálási aktus után a lelkész imádkozott a növendékekért s végül a gyülekezet énekelt. Megható volt a mint az istenítisztelet után még ott a templomban megcsókolták a szülők gyermekeiket. Szüle és gyermekek zaránt könnyeztek.

De most veszem észre kedves barátom, hogy én (nemcsoda, hiszen Németországban vagyok) egész német sentimentalismussal írok, holott pedig te s talán e lapnak több olvasója holmi tudományosan megfogalmazott levelet várt volna tőlem. Hát barátom én most az elméleti embert odahaza hagytam s itt gyakorlati ismereteket akarok szerezni, kivéve, hogy az egyetemen néhány szakkörömbe vágó előadást szintén megfogok hallgatni. Elméleti dolgokkal évek hosszú sora óta eleget háborgattam lapodat s most kapj már tőlem valami gyakorlati dolgot is.

Ma délután felkerestem a városi missiói központi irodát (Johaniter str. 6.) s az inspektorral Le Seur lelkészszel óhajtottam beszélni. Ő azonban nem volt a központi irodában s a stadtmisio épülete mellett levő lakására utasítottak. A midőn aztán itt beküldtem ajánlóleveletemet, rögtön maga Le Seur jött ki s irodájába vezetett be. A midőn előadtam, hogy mi járatban vagyok, rendkívül barátságosan fogadott s felhívott, hogy jelenjek meg holnap 9 órakor a városi missio épületének nagy termében, a hol ekkor teszik meg jelentésüket az összes városi missioi lelkészek február hónapról s „így önnek lelkész ur“ — mondá Le Seur — „alkalmasz mélyebb bepillantást vethetni a mi missioi tevékenységünkbe s aztán önt is beosztjuk az egyes inspekciókhoz, hogy gyakorlatilag is tapasztalja a mi munkánkat.“ Mennyire örvendek, hogy valahára megismerem a világhírű berlini missiót, nemcsak leírásból, hanem gyakorlatból is hátha talán a tapasztaltakat még szeretett magyar református egyházunk javára fordíthatom.

De zárom leveletemet. Az új templomban az óra elütötte a tizet. Késő este van, Nyugalomra kell térnem. Holnap új munka, új fáradalom vár reám.

Szerető barátod

Veress István.

IRODALOM.

Dogmatikus és dogmanélküli keresztyénység.

Irta Veress István bihardiószezi ref. lelkész. Kner Izidor Gyoma, 1909. Kapható szerzőnél és Csáthy Ferenc könyvkereskedésében Debrecenben. Ára 50 fillér.

E lap külföldi rovatának fáradhatatlan munkása, Veress István bihardiószezi lelkész, a ki másfél évtized óta, tehát ifju theologus korától (1894) fogva forgatja a tollat, e lapba írott sűrű cikkei, nagy gyülekezetének ezer

bajai mellett rá ért arra is, hogy ismét egy könyvet bocsásson közre, a melyben azt a kérdést veti föl: vajjon lehet-e, állhat-e fenn bibliai keresztyénség a szentírás megfelelő helyeire épített dogmák nélkül? E problémával — mint előszavában írja — évek óta foglalkozik, főképen e lap hasábjain, a hol különösen a német theol. irodalom terén felmerült nézeteket épen a jelzett kérdés megvilágítása érdekében közölte. A mit a dogmatikus és dogmaellenes keresztyénségről elmond, eddigi tanulmányainak összefoglalása; rövid összefoglalása, mert célja nem az egyes kérdések részletezése, hanem azon kérdések általános áttekintése, amelyek a nevezett irányzatot elválasztják.

Könyve első részében, miután ismerteti a dogmák keletkezését, modern felfogását, szól a dogmáknak a szentíráshoz s az egyházhöz való viszonyáról. A dogmák konfessionális jellegéről értekezvén, igen időszerű az a megjegyzése, hogy a mi a „nemzeti“ a világi téren, az a „felekezeti“ az egyházi téren; s habár a keresztyén egyházak egyesülésének gondolatát még sokan nem adták fel, még el kell vetnünk minden olyan egyesület, mely az egyéniségnek eltörlésére törekszik s mindent egy latitudinaris alapra szeretne visszavezetni.

Hogy a dogmatikus keresztyénséggel szembe állítsa a dogma nélkülit, a christológiával akar foglalkozni. De hogy ezt tehesse előbb, — könyve második részében — előadja a modern theologia alapelveit, a melyekkel ez az irányzat önmagát igazolni, s a létjogosultságot megszerezni akarja. Érdekes mind, a mit akár a modern fogalmáról és bírálatáról, akár a modern embernek a keresztyénséghez való viszonyáról, a modern theologia előállításáról stb. mond.

A harmadik részt, a könyvnek csaknem felét, még pedig a szebbik felét, a pozitív s a modern theologia ütköző pontjának, a christológiának tárgyalása foglalja el. Ki volt Jézus — e körül a kérdés körül csoportosulnak azok a nézetek, a melyek oly óriási ellentétet hoztak létre a két irány hivei között. A pozitív christológiát tárgyalván, felsorolja és magyarázatokkal kíséri azokat a szentírásbeli helyeket, a melyeket úgy tekint a pozitív theologia, mint Jézus önvallomásait istenségéről, majd Pál és János christológiája után felmutatja az egyházi christológiát, a melyet hirdet ő is a gyakorlati életben. — A Krisztus istenségét tagadó modern christologia címe alatt találkozunk Reimarussal, Paulussal, Lessinggel, Strauss Dáviddal, Bauer Brunoval; ugy szintén Renannal, Tschirnnel, Egidy Moriccal, Kirchbachhal, valamint a Jézusból socialistát faragó Wagnerrel, Losinokyval, Woltmann és Neumannal, Peabodyval stb. Igazi irói ügyességgel, élénk színezéssel állítja elénk e csoportba tartozó theologusok christológiáját, majd bírálván őket, felkiált: Tudós tanár urak! más az elmélet, más a gyakorlat. Próbálnák meg egyszer a nép

egyszerű fiai között hirdetni elveiket, bizonyára üres templomokra találnának. . . Dogma nélküli keresztyénséggel nem tudunk tömeget meghódítani, de tudunk tömeget elidegeníteni a vallástól.

A nagy ellentétek kiegyenlítésére legalkalmasabbnak a modern pozitív theológiát tünteti föl (könyve 4-ik része). Kant gondolatvilágának a vallás mezején alkalmazásával úgy tetszik — kiegyenlíthető az ellentét a vallás és a tudomány között. Lehet valaki vallásban pozitív, ha a tudományban modern is. Ezt a felfogást lassanként normalis álláspontra kezdik tekintekinteni. Veress a jövőt ennek — a sok tekintetben Ritschle visszavezethető — modern pozitív theológiának igéri. Nem egyéb ez, mint az orthodox theologia megújítása. Ennek az iskolának hive ő is.

Ezzel a könyvecskével Veress bepillantást enged lelke műhelyébe. Mennyi munkájába került, míg az idézett sok theologiai könyvet áttanulmányozá! Nem hiába, hogy magok a bihardiószegek kérték már ifju tudós papjokat hogy kimélje egészségét, s ne tegyen egygyé éjjel napot a tudományért. Most pihen, de hogyan: tanulmányutra indult Németországba. Járjon Isten segedelmével, térjen vissza lelkében kincsekkel gazdagodva.

Könyvét szívesen ajánljuk a theologus ifjaknak, a lelkészeknek úgy mint, a művelt világiaknak.

— **Szoros kapu.** Egyházi beszédek. Irta Nyáry Pál, pécsi ref. lelkész. Szerző egyházi beszédeinek második kötete. Ára 4 kor. Debrecenben. Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatala. 1909. 8 r. 263 l.

A szerző egyházi beszédeinek első kötetét „Keskény ut“ címmel adta ki. Ezzel a kötetel nagyon előnyösen mutatta be és annyira megkedveltette magát hogy — ami nagy ritkaság minálunk — könyve pár év alatt második kiadást ért.

Mi teszi a Nyáry predikációit ilyen vonzókká és keresettekké? Főképpen az az üde, friss hang, mely rajtuk elvonul és az a mély, igaz hit, mely belőlük kiárad. Ez megfogja a sziveket és édes elragadtatással tölti el a lelkeket. Ezeket a jeles tulajdonságokat látjuk beszédeinek kezünk alatti második kötetében is, melyet Cseh Galamb Gyulának, a pécsi református egyház egyik megalapítójának és első főgondnokának ajánlott a szerző.

A kötet egy kis előszófélelvel kezdődik. Ennek a szerző ezt a címet adta, hogy: *Látogatás a lelkészi hivatalban.* A cím ugyan rossz, de az előszó nagyon ügyes és jó. Arról szól, hogy miért nincs több eredménye predikálásunknak? Azért — ugymond — mert nem a megfeszített és feltámadott Krisztus képezi annak központját. Akkor lesz sikeres a mi predikálásunk, ha az evangéliumot a maga határozottságában hirdetjük és nem a vallásosságot, nem a jó kálvinistaságot sürgetjük,

hanem az *élő keresztyénséget*, mely megtéréssel kezdődik, a bűnnel határozottan szakít s a Jézussal élő összeköttetésben, új, megszentelt, boldog életet él. Jó kálvinista csak élő keresztyén ember lehet.

Nyáry Pál tehát az élő keresztyénség szónokája. Azé a vallásos irányé, melynek szövetsége már hazánkban is megalakult s a lelkek megnyerésében s a Krisztussal való boldog összeköttetésnek a szívébe való bevitelében buzgó es tevékeny munkásságot fejt ki. Ennek az üdvös iránynak a Nyáry Pál könyve hasznos szolgáltatásokat tesz. Beszédei nem mesterileg felcifrázott és kicirkalmazott szónoki művek, hanem szívből szívhez szólók, nemes egyszerűséggel, szóvirágok és felesleges sallangok nélkül. Nem ködös, elvont eszméket tárgyal a szerző, hanem az életet predikálja, abból veszi példáit, hasonlatait, képeit. Szinte jól esik olvasnunk és hallanunk az ilyen beszédek a sok fellegekbe járó és sujtásos predikáció mellett. Ezek nem álmosító, chablonos, szokvány beszédek. Élet, erő, elevenség van bennük s mindenekefelett lélek, a Krisztus lelke.

Külföldi szónokok nyomán is indul Nyáry. Beszédeiket átdolgozza, miközben sokat tanul tőlük. Az ügyes szerkesztést, a találó példák alkalmazását és a szunnyadó vagy közönyös lelkeknek fölrázását, érdekre és lelkesedésre keltését. Beszédei nem nagy lélegzetűek és nem nagy igényűek, de a keresztyén életet a maga valójában feltüntetni s a hallgatókat az élet számára megnyerni és elkötelezni felette alkalmasak.

A kötet 25 egyházi beszédet tartalmaz, ebből mintegy tíz idegen szerzők, főként *Spurgeon* és *Aeschbacher* után van némelből szabadon átdolgozva. De az átdolgozott beszédeken nem látszik az idegenszerűség. Éppoly magyarosak azok, mint az egészen eredetiek. A beszédek közül 6 ünnepi, a többi közönséges s egy pár alkalmi. Ajánljuk mindazoknak, akik a valóban építő predikációkat kedvelik. Az efféléket kis és nagy gyülekezetekben, képzett és tanulatlan emberek között egyaránt lehet használni. Kapható a Hegedüs és Sándor prot. irodalmi könyvkereskedésében Debrecenben.

Prédikációs kötetek második kiadásai. A magyar prédikációirodalomban szinte eseményszámba megy, ha egy kötet egyházi beszéd több kiadásban is megjelenik, ami, tekintve, hogy egyházi irodalmunknak több mint felét prédikációs könyvek alkotják, talán többek előtt feltűnő jelenség. Külföldön nem ritka dolog, hogy egy-egy kedvelt szónok beszédei néha 5-6 kiadást is megérnek és nem kerül arra a sor, hogy antiquárius útján poton áron kelljen elvesztegetni őket, mert nem csak a papok, hanem a közönség is szívesen vásárol belőlük. S éppen ez az, ami érthetővé teszi előttünk a magunk helyzetét. Nálunk ugyanis alig történik meg, hogy a lelkészek kivül más is vegyen egyházi beszédek tartalmazó könyvet, vagyis tehát a közönség nem olvassa azokat.

A lelkészek könyvtárai pedig örökségképen szállanak a későbbi utódokra. Kényelemszeretettől sokan a már másoktól megírt beszédek mondogatják el s ez viszont nagy befolyással van rá, hogy nálunk a templomi szószéknek nincs meg az a hatása, varázsa, amit külföldön tapasztalhatunk.

Nem panaszképpen mondjuk ezeket, de be kell valanunk, hogy ezen a téren sok javítani valónk van és úgy csak örülhetünk neki, ha biztató jelenségeket látunk arra nézve, hogy egyes kedvelt predikátorainkat nemcsak örömezt hallgatják, hanem szívesen olvassák és tanulmányozzák is. Ilyen biztató jelenség az a *négy kötet egyházi beszéd is*, amely most Debrecenben *Hegedüs és Sándor könyvkiadóhivatalában* egyszerre jelent meg 2-ik kiadásban.

E művek egyikét *Györy Vilmos* kiváló egyházi írónk beszédeinek első kötete teszi, melyet Radnai Rezső rendezett sajtó alá.

A második *Gulyás Benő* volt mezőcsáthi ref. lelkész egyházi beszédeinek harmadik kötete.

A harmadik pedig *Mindszenti Imre* ároktői ref. lelkész kezéből került ki s a rendkívül elterjedt „Krisztus minden mindenkben” c. művének II. és III. kötete.

Nézzük már most röviden a három munkát.

Györy Vilmos könyve összesen 31 beszédet tartalmaz: 7 adventit, 5 karácsonyt, 3 ó évit, 2 ujesztendőt, azonfelül vizkeresztit, farsangi és böjti beszédek. A függelékben még közli a szerző Deák Ferenc felett mondott emlék- s orosházai bucsubeszédét.

Láthatjuk ebből, hogy igen értékes tartalmu munka s megfelel éppen annak, amit mi vártunk is szerzőjétől. Mert Györy Vilmosnak ez a kötet azon munkái közé tartozik, melyekkel kiváló hírnevet szerzett magának. A beszédek rávallanak Györy Vilmos egyéniségére s olyanok, aminők csak egy igazi vallásos kedélyű ember szívéből fakadnak. Felemelők és meghatók.

A kötet ára 4 korona.

Gulyás Benő munkája 22 beszédből áll, amelyek közül 5 vasárnapi, 7 ünnepi és 10 különböző alkalomra szóló.

E beszédek egyszerűségük, közvetlenségük és a bennük megnyilatkozó mély vallásosság tüntetik ki. A legalkalmasabb templomi predikációk, mert a hallgatók szívéhez, lelkéhez szólnak s magasztos elveiket belepántálják azokba. Stylusa is nemes és néhol költői szárnyalású.

Kár, hogy Gulyás Benő többé nem gazdagíthatja egyházi irodalmunkat hasonló művekkel. Halálával kétségkívül veszteség érte egyházunkat. Mint ember is mintaképe volt egy református lelkésznek. Nemes gondolkodású, alázatos és szelid lelkületű.

A munka ára 3 korona 60 fillér.

Mindszenti Imre munkájának II. kötete tartalmaz

22 beszédet s a függelékben a boldogságról elmélkedik. A harmadik kötet pedig 32 beszédből áll, amelyek közül 11 közönséges és 21 különös alkalmakra szóló.

Ezek nem mind eredetiek, amenynyiben a II. kötetből 4 Maclaren, 4 Talmage, a III. kötetből 2 Talmage, 2 Maclaren, 1 Vinet és 1 R. H. Lovell nyomán készült.

Az átdolgozott beszédek nagyevü írói mind legkiválóbb beszédirői az angol egyháznak s a szerző sikerülten dolgozta át és simította viszonyainkhoz prédikációikat. Ugy ezeket, mint az eredetieket jellemzi a tömör, erőteljes, mindamellet szabatos stylus s a világosság úgy az egyes beszédek beosztásában mint kifejezésében.

Ára kötetenkint 4 korona.

Mind a három munkát őszintén ajánljuk egy a lelkészek, mint a nagy közönség szives pártfogásába.

K Ü L Ö N F É L É K .

— **A tiszántuli ref. egyházkerület püspökétől.** A jubileumi Kálvin-alapra a gyűjtést még a mult 1908 év folyamán megkezdettük; — a gyűjtésnek eredménye a mi Tiszántuli református egyházkerületünk egyházai részéről is mutatkozik, azonban távolról sem olyan mértékben, mint ahogyan ezt én reméltem és vártam, mint ahogyan ez Tiszántuli egyházkerületünkötől, — mely legnagyobb, legnépesebb s bátran mondhatjuk leggazdagabb, — amelynek ezokáért ezen a téren is, a jubileumi Kálvin-alapra gyűjtés tekintetében vezető szerepet kellene és kell is vinnie, — várható volna.

Bizalomteljes tisztelettel kérem azért a nagytiszteletű Esperes urakat, hogy egyházmegyékben a gyűjtést újból megkezdetni, az egyházakat azoknak lelkészeit, tanítóit, elöljáróságait hathatósan buzdítani méltóztassanak, hogy a legalkalmasabb időben és helyeken e nagy célra gyűjtésnek s a begyűlt összeget egyházkerületünk pénztárába beküldeni igyekezzenek.

Ugy gondolom, hogy egyházkerületünk tekintélye szinte parancsolja azt, hogy a többi egyházkerületekhez viszonyítva, ha nem vezetünk, legalább lent ne maradjunk!

Hittestvéri szeretettel és hivatalos tisztelettel vagyok

Debrecen, 1909 márc. 19.

Eröss Lajos
püspök.

— **Kálvin-szövetség.** Ez az újabb ref. alakulás úgy látszik hogy életrevalóbb lesz mint az eddigi vállalkozások. A körébe eső tárgyakról iparos és olvasó körökben felolvasásokat tart, alkalmi összejöveteleket eszméi propagálására felhasznál, egyházi és világi hatóságoknál azok érdekében felterjesztéseket tesz. Különösbbsen érdekel bennünket a cselédkérdésben megindított agitatója és a genfi, Kálvin jubileumi társas utazások ügye, melynek rendezését a Kálvin-szövetség vette kezébe. Mindezek mozgatója a tevékeny ügyvezető titkár Pálóczi Horváth Zoltán, a kihez hasonló többi egyesületeinknek is kívánunk.

— **Halálozás.** Részvéttel vettük és adjuk a következő gyászlevelet. A legmélyebb fájdalomtól megtört szívvel jelentjük, hogy a felejthetetlen jó férj, apa, testvér, sógor **Hajnal Elek** karcagi református lelképásztor, volt iskolaszéki elnök, egyházmegyei tanácsbíró és levéltáros, hosszas szenvedés után életének 64, boldog házasságának 26. évében, 1909. március 17-én reggeli 6 órakor, lelkét hű Teremtőjének ajánlva, jobblétre szenderült.

Drága halottunk porrészei március hó 19-én délelőtt 10 órakor fognak a háznál, a templomban és a sirnál tartandó gyászszertartás után örök nyugalomra tétetni a karcagi déli temetőben. Karcag. 1909. március 17. Áldott legyen emlékezete! Özv. Hajnal Elekné Fogarassy Katalin és gyermekei: Hajnal István Hajnal Gyula Hajnal Katalin. Testvére: Dr. Hajnal Albert és nagyszámu rokonai.

— **A püspöktől.** (A nagytiszteletű ref. esperes uraknak.) Az egyházkerületi egyházi tanácsbírói állásokra beérkezett szavazatokat felbontottuk, abszolút többséget nyertek Sass Béla és Szél Kálmán urak, a harmadik állásra azonban az általános többséget senki sem kapta meg s ennél fogva a két legtöbb szavazatot nyert egyén és pedig Kiss Ferenc püspökladányi és Andrassy Kálmán buji lelkész urak között új szavazást rendelék el. Az összegyűjtött szavazatok hivatalomba mint legutolsó határidőig f. év április hó 10-dik (tiz) napjáig küldendők be. Midőn nagytiszteletű Erperes urakat sürgős intézkedésre és arra kérem, hogy a szavazás elrendelésénél a 361/1907 sz. ker. határozatot a lelkésztársak figyelmébe ajánlani méltóztassanak (a szavazó lapok még nem készültek el) teljes tisztelettel vagyok Debrecen 1909 március hó 13-án. Eröss Lajos püspök.

— **A protestáns or-z. árvaház a f. év nyarán** megünnepeli fennállásának 50. évfordulóját. Ebből az alkalomból a rendező bizottság kéri az árvaház volt növendékeit, hogy tudassák lakóhelyüket és állásukat, illetve foglalkozásukat az árvaház igazgatóságával Budapest. VII. Szegényház-tér 1.

— **Uj orgona.** Déva város ref. egyház temploma részére Országh Sándor és fia rákospalotai (Bpest mellett) orgona és harmaniumgyáros cégnél új orgonát rendelt meg. A mű II. manuálon és pedálon 12 szóló és 14 mellékváltozattal a legujabb tiszta csőrendszer szerint készül és a templom elkészülte után lesz felállítva és a használatnak átadva.

— **A messinai szerencsétlenek felsegélésére** a püspöki hivatalhoz ujabban érkezett segélyeket és pedig: Széll György esperestől 17 K. Berey József esperestől 39 K. 60 f. a nagybégányi egyházból 6 K, a jándi egyházból 4 K. a vadászi egyházból 2 K. a fenesi egyházból 1 K. a felső szabolcsi enyházmegyéből 518 K. 12 fillér összesen 587 Korona 72 fillér, a Magyar Általános takarékpénztárhoz beküldtük. Korábbi küldmény volt 5220 Kor. együtt tehát 5807 K. 72 fillér küldetett el tiszántúli egyházkerületük részéről. H. Zs. püspöki titkár.

— **Kegyes adomány.** Dr. Szmik Gyula nagyági tisz. főorvos ur a felsőbányai ref. egyház részére ujabban 100 azaz száz koronát küldött hozzám a következő jellemző szép sorok kíséretében: „Mindenekfölé helyezett evang. egyházunk iránti változhatatlan hálaérzelmemből folyólag egyházi adótartozás címén, felejthetetlen szüleim, nőm és testvéreimről emlékezve, fájlalva eszelelem az utóbbi idők ev. ellenes áramlatát, a sötét elemek, fortélyoskodások, a felvilágosodás és szabadelvűség ellen; mintha közelegnének és fenyegetnének az esztendő, melyekről a bölc. Predikátor szerint csak azt lehet mondani: „Nem szeretem ezeket.“ Sajnosak a viszonyok a hazában. A jelek védelmi állásra és tömörülésre intenek. Vallhoz a vállat s a nap alatt nincs, ki ledöntse a sziklafalat. Hazafias üdvözlés s jó kívánatokkal Dr. Sz. Gy.“ Nevezett nemes gondolkozású ur ember, éppen akkor küldte e 100 koronát — melylyel adományai egyházam részére 500 koronára rugnak, mikor a helyi lapból olvassa, mit művel Felsőbányán a sötét szellemű ultramontanizmus. Olvasta, hogy milyen küzdelmet kell itt is folytatni a sötétséggel a felvilágosultságnak. A kath. legényegyletbe való Herkó Páter után az Alkotmányt csempészte be a pápista pap az u. n. uri kaszinóba. S lett e miatt nagy felháborodás. Szóharcok után hírlapi támadás. S hogy a kath. plébános nevetségessé is tegye magát, tagsági díj fejében ajánlotta fel az „Alkotmányt“. Voltak akiknek így sem kellett, ingyen azonban elfogadják. De nekünk így se kell. Nem akarjuk azon lapokat képviselő szellemet terjeszteni. S mig sok róm. kath. uri családot fel tudtam erről világoztatni, akadt kálvinista hitrokonuk, ki ingyen

szívesen látja a legdurvább ultramontan lapot is. Ezek nem akarnak látni, nem bírnak ébredni. Ez a mi szerencsétlenségünk! De hála az Égnek! Vannak jók, igazak is. Vannak a protestantizmusnak önzetlen harcosai, áldozat kész hű fiai. Ilyen bizonyára Dr. Szmik Gyula főorvos ur is.

— **A debreceni egyház a fejlődés útján.** A debreceni egyháztanács valahára letárgyalta és elfogadta a parochiális körök szervezetére vonatkozó munkálatot és elhatározta az egyházi adó felemelésével kapcsolatban 2 új templom építését, a tanítók és behivatalnokok fizetésének rendezését az egyházközségi közgyűlés határozata után, bővebben szándékozunk foglalkozni a dologgal, addig is üdvözljük az egyháztanácsot ezért a fontos kezdeményező lépésért. Bár elébb megtehetők volna.

— **A prot. egyetem felé.** A debreceni főiskolában a nagy történelmi multal bíró theologiai és jogi fakultások mellett az 1908/9-ik évben megnyílt az utolsó 40 év alatt megszűnt bölcsészeti kar és kezdetét vette újra a prot. tanárképzés. Ezt jelenti a f. hó 25-kére szóló rektori meghívó, melynek tárgya a bölcsészeti akadémia és két tudós tanárának a nagyhirű *Pápay Józsefnek* és *Darkó Jenőnek* a beiktatási illetve székfoglalási ünnepe. Velők immár hat rendes bölcsészeti tanár szolgálja a magyar tudományosság és prot. tanárképzés ügyét. Két új tanszék felállítása pedig a jövő iskolai év folyamán tervezetik. A vén debreceni kollégium fája ismét egy új hatalmas ágat hajtott, önkénytelenül is felhangzik az ajkakon a classicus üdvözlés: *vivat, crescat floreat!*

— **A „Vasárnapi Ujság“** március 14-iki száma első helyén Petőfi új arcképét közli, Bencur Gyulának a Petőfi-ház részére készült festménye után. A többi képek a Petőfi múzeum eddig berendezett részeit, a balaton vidéki csipkeverő iskolát, rá és genreképeket Szerbiából, Szopos Sándor és Rinyi Ede művészi rajzait stb. mutatják be. Szépirodalmi olvasmányok: Mikszáth Kálmán regénye, Fröhlichné Kaffka Margit elbeszélése Lenkei Henrik és Kosztalányi Dezső versei és Williamson angolból fordított regényel Egyéhb közlemények: Tonelli Sándor cikke az amerikai életből, színházi cikk, Follért Károly arcképe, tárcacikk a hétről s a rendes heti rovatok: Irodalom és művészet, Sakkjáték stb. A „Vasárnapi Ujság“ előfizetési ára negyedévre 4 korona a „Világkróniká“-val együtt 4 kor. 80 fill. Megrendelhető a „Vasárnapi Ujság“ kiadóhivatalában (Budapest, IV., Egyetem-u. 4 szám.) Ugyanitt megrendelhető a „Képes Néplap“ a legolcsóbb ujság a magyar nép számára, félévre két korona 40 fillér.

Felelős szerkesztő:

Dr. Ferenczy Gyula.

Pályázat.

Káplánt keresek magam mellé. Fizetése, mosást és ágyneműt kivéve teljes ellátás és évenként 600 kor. mely havonként előre lesz fizetendő. Állás f. évi ápril. 1-én elfoglalandó.

Tiszaszentimre 1909 márc. 16.

Kádár Antal
ref. lelkész.

Pályázat.

A nagykárolyi ref. egyházmegyében levő *olcsvai* ref. lelkészi állásra. Jövedelem: készpénz, föld s terményekből 1894-iki értékelés szerint stólával együtt 1903 k. 40 fill. Kongrua ez idő szerit nincs. Beruházás 30 korona, esetleg e helyett fele termés lucerna. Az állás a választás jogerőre emelkedése után azonnal elfoglalandó. II. t. c. 16. § alapján felszerelt pályázati kérvény 1909 ápril. 12-ikig adható be Berey József espereshez Nagyecsedben.

Debrecen 1909 március 17.

Eröss Lajos
püspök.

Pályázat.

A máramarosszigeti református Lyceum igazgatótanácsa a Lyceum pénztárnoki állására pályázatot hirdet.

A megválasztandó pénztárnok évi javadalmazása 1200 korona fizetés és 400 kor. lakbérben van megálapítva.

A pénztárnok kötelessége az iskola pénztárait kezelni, pénzeit, értékeit és értékokmányait őrizni, a szabályzat értelmében szükséges pénztári naplókat, értéktáblázatokat, kimutatásokat és nyilvántartásokat vezetni, az intézet vagyonára felügyelni s a igazgatótanácsnak időről-időre kiadott utasításait pontosan végrehajtani. Végül köteles a tiszántuli református egyházkerület pénztárába két évi fizetésének megfelelő biztosítékot letenni.

A választás joga a máramarosszigeti református Lyceum igazgatótanácsát illeti.

A hirdetett állásra csakis református vallásu egyén választhatik meg.

A pályázni kívánók felhivatnak, hogy okmányaikkal felszerelt pályázati kérvényüket 1909 ápril. 15-ig a máramarosszigeti református Lyceum Igazgatótanácsához adják be.

Három havi felmondás joga ugy az intézet, mint a megválasztandó pénztárnok részére biztosítottatik.

Máramarossziget 1909 március hó 12.

Héder János
lyc. h. godnok, elnök.

Löfkovits Arthur

— órás, ékszerész üzlete Debrecen, Piac-u. —

Egyházi készletek, keresztelő edények, urasztali poharak, tányérok, kannák alkalmi ajándékok

nagy raktára.

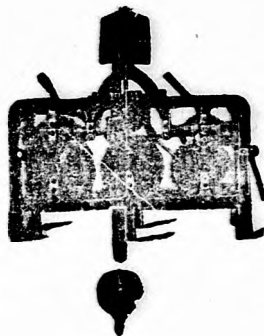
A református egyházak szállítója.

Toronyórák

palota-, varosházi-, gyári- és lak-tanya berendezését a legelőnyösebben eszközzi

Mayer Károly utóda
Müller János
első magyar óragyár

= gőzerő berendezéssel =
Budapest, VII., Csömöri-u.
50. saját házban.

Képes árjegyzékek és költségvetések bérmentve.

Debreceni Protestáns Lap

könyvnyomdája

elvállal mindennemű nyomdai munkát, u. m.

Táblázatokat, Alapszabályokat, Könyveket,
Műveket, Báli meghívókat, Névjegyeket,
Röpiratokat, Adó könyvecskéket, Lapokat,
Termény-, Pénz-, Magtárkezelési íveket,
Lakodalmi kártyákat Stb.

Orgona - Harmoniumok.

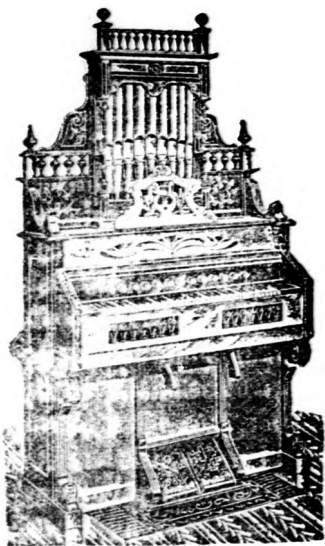
A gyönyörű hang, melyet a világhírű és elismert legjobb gyártmányu amerikai rendszernek elmés szerkezete elővarázsol, önmagának zeng dicséretet. 65 forinttól minden árban kapható.

Első magyar — villamos erőre berendezett — hangszergyár.

Stowasser J. cs. és kir. udvari hangszergyáros, a m. kir. zene-akadémia, színházak, művészek stb. szállítója

BUDAPEST, II., Lánchíd-utca 5.

Továbbá ajánlja saját gyárában készült, elismert legkiválóbb minőségű összes haros-, vonós- és fuvó-hangszerait, szakértői és feltétlen szolid árak mellett.

Hangfokozó-gerenda mely által bármely hegedű, gordonka beillesztése után sokkal jobb, erősebb és lágyabb hangot nyer. (Biztos siker.) Hegedűbe hangfokozó-gerenda 4 frt. Kezesség minden egyes hangszernél.

Legnagyobb gyár és raktár.

Saját találmányu (Rákóczi) Tárogató; általánosan elismert legjobb, mely tökéletes solo hangszerre általam konstruáltatott iskolával 35 forinttól feljebb.

Az összes hangszernek javítása különleges, szakszerű pontossággal, jutányos árban; kezesség minden egyes hangszernél. Árjegyzék minden egyes hangszeréről külön, kívánatra bérmentve küldetik.

— Kivitel nagyban és kicsinyben.

Nem kell többé 10000 frtos régi hegedű REMÉNYI MIHÁLY

mű-hegedű készítő

a magy. kir. zeneakadémia házi hangszerésze legújabb találmánya a „Hangfokozó gerenda” annak bármely hegedűbe, vagy gordonkába illesztése után az sokkal jobb nemesebb és erősebb hangot kap.

Kezesség minden egyes hangszerért, Reményi sajátkészítményű új hegedűi pótolják a drága mesterhegedűket, miután a legnagyobb hangversenyteremben megfélemlenek bizonyítékul annak, hogy GEYER STEFI a legnagyobb hegedűművész a Vigadó nagytermében egy Reményi-féle új hegedűn sikerrel hangversenyezett.

Hegedű tisztítási és javítási műterem

BUDAPEST, KIRÁLY-U. 38. SZÁM.

Zenekarok felszerelése a legmérékeltebb árakon.

Költségvetés díjtalan.

Ne vegyen semmiféle hangszert, míg Reményi legújabb árjegyzékét el nem olvasta.

Nagy raktár az összes és húrokban. — Régi hangszernek vétele és becserelése. — Ezen lapra hivatkozva a minden hangszerről külön-külön árjegyzék küldetik.

Alapított 1851-ben.

DÁVIDHÁZY KÁLMÁN

elsőrangu könyvkötészete és diszműves üzlete

DEBRECEN, Fűvészkert-utca 9.

Teljesen modern berendezésű üzlet. Megbízható s kifogastalan munkát készít mindennemű könyvkötészeti, diszműcikkben és börmunkákban.

Ima-, Énekeskönyv s más Egyházi műveket tömeges mennyiségben, versenyképes kivitelben és gyári áron.

Anyakönyveket, tartós jó kötésben Szent Bibliát és emléklapokat különleges diszkötésben jubileumokra.

Aranykönyvek egyházak számára mely jótékony adományok nyilvántartására is alkalmas. Kéziratok befoglalására táblákat, melyek a szószekeken vagy temetéseknel előnyösen használhatók.

Iskolák számára térképek és táblázatok felhuzását vászonra vagy papírra és ezeken kívül még számcsészakba vágó munkát.

Szükséglet esetén bármely cikkre nézve azonnal szolgálók, — számítások a különleges munkákhoz, — mint Disztáblák, Emléklap és aranykönyveken, rajzokkal, kívánatra izletes stylusban, levéltári okmánytartók.

Novotny Antal

harangöntőde és vasharanglábgyár

Temesvár - Gyárvaros.

Ajánlja magát több évi szavatolás mellett régi harangok újraöntésére, valamint új harangok és teljes harangcsoporthok előre meghatározott hangok utáni elkészítésére. Különösen ajánlja saját találmányu új modern átlyukasztott

harangjait

melyek felső részükön a hege-düéhez hasonló S alakú nyílásokkal vannak ellátva és azért erősebb, terjedelmesebb és mélyebb hangok, mint régi modoruak. Ily szerkezetű 327 kgras harang hangban egyenlő 461 kgras régi modoru haranggal. Ajánl továbbá fogatható vertvas-koronákkal, régi harangok lyet nekel való újra szerelését és vertvas-harang állványokak.

Költségvetések és képes árlapok díjmentesen szolgáltatnak. — Az 1896 orsz. kiállításán milleniumi nagy éremmel kitüntetve.

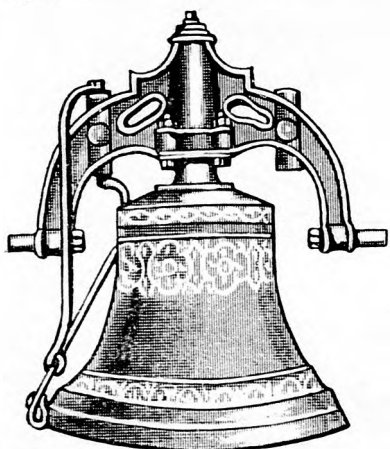
Baktai EGRY FERENCZ

Kisgejőcön, (Ung m.)

ajánlja harangjait és vas harangállványait.

A műhely alapított az 1793-ik évben.

Kitüntetve a Milleniumi kiállításon, Hódmezővásárhelyen, Pécsen és az országos Iparegyesület által Budapesten. Ezenkívül nagyon sok elismerő és köszönő irat által amelyből egy, a kiállító b. engedelmeiből itt közöl-
tetik

Igen tisztelt Egry ur!

Mellékelve küldöm a tibi harangárát, hangja rendkívül imponál. Nagyon köszönöm, hogy ily szépen elkészíteni sziveskedett — Sirtam örömben, mikor hatalmas hangját először meghallottam. Őt faluban vannak ott híveink s mind az ötben meghallották a remek harang zugó ércesen-gését.

Remélhetőleg a templom is mihamar kész lesz és felszentelhetjük azt. E sorok utján ezennel meghívom a szentelésre, remélem lesz szerencsém ott a harangöntés művészet és lelkes kálvinista embert is üdvözölhetni. — A vizontlátás reményében a legszívesebben köszönti Budapesten (Veres Pálné-utca 26.)

Özv. báji Patay Gyuláné. Szatmáry Király Anna.

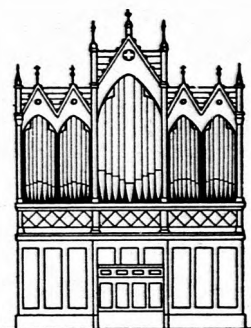
Orgonagyár.

villamos gépekkel berendezve

Rieger Ottó

Budapest, VII. Garay-u. 48.

császári- és királyi udvari szállító.

A bécsi és párisi kiállításon valamint a pécsi országos kiállításon kitüntetve.

Legolcsóbb árban és kedvező fizetési feltételek mellett szállit kiváló tiszta légnyomású csőrendszerű (pnematikus) és villamos tartós, nemeshangu orgonákat.

Rieger orgonagyárai 36 évi fennállás óta 1500 orgonát szállítottak.

Tervezetek és rajzok díjmentesen.

Sesztina Lajos

vaskereskedése

DEBRECZEN, Piacz-utca 23. sz.

Fegyvertöltény-hüvelyek :

Lefauchaux és Lancaster barna, szürke, zöld.

Hüvely dugasz, réz-gyutacs.

Revolver és Flaubert töltények. Ólom-sörét.

Revolverek, Flaubert-fegyverek.

Szétküldés 5 kilós postacsomagokban.

Vaskályhák fa- és szénfűtésre.

Meidinger, Kráder és Friedlandi kályhák.

Főzőkonyhák.

Figyelem!

Szőlőoltványt, szőlőveszszőt ne rendeljen addig, mig tőlem árjegyzéket nem kér! Gyökeres oltványok ezre 140 korona, Delaware ezre 100 korona.

Czim :

Szigyártó Nagy Mihály

Felsőseged, Somogy megye.

Telefon 292.

Telefon 292.

Központi
d r o u g e r i a

Debrecenben, Piac-utca (Városház-épület)
Telegdi K. Lajos fele üzletelviségben

M E G N Y I L T

Legjobban felszerelt gyógyáru raktár gyógyszerek
eredeti kereskedelmi áron, kézi gyógyszerek a
háznál eredeti áron.

Nagy választék!

Valódi angol tea, rum, francia cognac. Illatszerek,
szappanok, körömápoló szerek. Fogkefék, fog-
paszták, szájvizek és fogporok, Hajfesték, fésük.
Bel- és külföldi különlegességek, betegápoláshoz
szükséges cikkekben.

Telefon 292.

Telefon 292.

MÜHLE VILMOS

cs. és kir. udvari szállító

T E M E S V Á R.

Mag-, Növény-, Rózsa- és Fa-

Nagytenyészetek.

(Növelési terület 94 hold.)

Világkivitel

A legjobb magvak. A legnemesebb
csemetefák. A legszebb diszfák,

== cserjék, rózsák, fenyők. ==

Kertészeti kézikönyv díletánsoknak.

Dus főárjegyzék ingyen

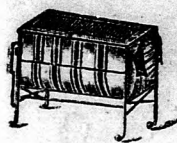
Uj papi diszegyenruha!

Az 1908. évi Október hó 5-én tartatott Orsz. Lelkészegyesületi gyűlés Budapesten elha-
tározta, hogy a lelkészi kar részére a már ismertetett s időszerűsége folytán nélkülöz-
hetetlen diszes egyenruhát ajánl ünnep alkalomkor való viselésre, hogy az egyházi
méltóságot jobban kiemelje az egyforma külsőben rejlő erőt és az összetartozandóságot
fokozza. Nemes Mihály történelmi festőművész az O. R. L. E. megbízása folytán
tervezett ilyen diszes tógát, övvel; palástot kun-süveggel. Ezen tervet az Orle. elfoalta
s tagjainak ajánlotta.

Ezen diszes ruhákat Szántó József papi szabó első hmvásárhelyi
mester stilszerűen és a legjutányosabb árban készíti. Egyházkerületi és egyházmegyei
gyűlésekre elmegy saját költségén. Bemutatja ott a minta ruháit s a megrendelőknek
mértéket vesz. Vagy mérték megküldése esetén is el tudja készíteni azt. Pontos kivite-
lért szavatol. Fenti ruhákat készíttetni óhajtó érdeklődőknek bővebb felvilágosítást ez
ügyben képes árjegyzéket mértékvételi magyarázattal ingyen és bérmentve

Szántó József szabómester nyújt,
Hódmezővásárhelyről.

Nyomatott a Debr. Prot. Lap könyvnyomdájában.

TÓTH GYULA

Debrecen, Piac-utca 20.

Budweizeri és honi gyártmányu porcellán, valamint Meißinger köpeny és öntött vaskályhák.

Minden szerkezetü vas- és porcellánburkolatu konyhák. Multiplicator hőfejlesztő kályhabetétek, vadászfegyverek és felszerelések, revolverek, hüvelyek és töltények

Lőporáruda.

Ujdonság! Browning-íendszerű ismétlő fegyver 190. minta.

Szén- és fakosarak, melegvédők, fürdőkádak, vasbutorok, gyermekszékek és kocsik, mosdókészletek, fényezett konyhafelszerelések, gépmangorlók és facsarók, gummi átvonattal

CLAYTON & SHUTTLEWORTH

Budapest, Váci-körút 83.

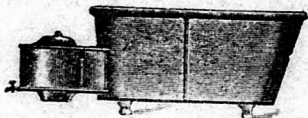
Által a legjutányosabb árak mellett ajánlatnak

Locomobil és gőzcséplőgépek,

szalmakazalozók, járgány-cséplőgépek, lóhere-cséplők, tisztító-rosták, konkolyozók, kaszáló- és aratógépek, szénagyűjtők, boronák, sorvetőgépek, Planet jr. kapálók, szecskavágók, répavágók, kukoriczamorzsolók, darálók, őrlőmalmok, egytetemes acél-ekék, 2- és 3-vasu ekék és minden egyéb gazdasági gépek.

Képes árjegyzék ingyen és bérmentve.

Képviselő és bizományi raktár

Laczka László

géplakatos mester
Debrecen,
II. Bethlen-utca 48. sz.

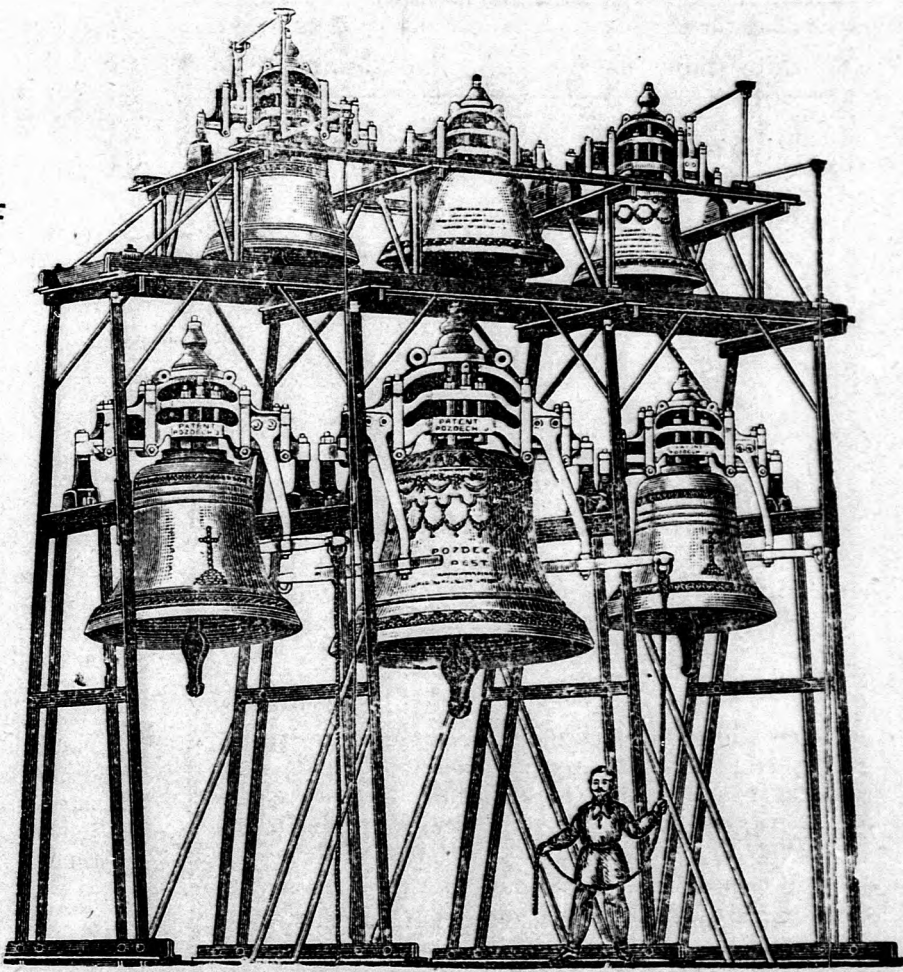
Pozdech József utóda Thury Ferencz

BUDAPEST. VI. Lehel-u. 8. a.

Alapított 1847- ben.

Harang és ércöntőde. Fuvógyár Lópatkógyár. Nagy szerkovácosság.

Miválla minden nagyságú harang-öntés és oly új modorú harang-felszerelést hogy a harangok használata a koronába való fordítás által tizenkétszer helyesre állítható lezzen, mi által a kikopás csak kis mértékben következhetik be s így a harang a megrepedéstől megóvatik; a harang húzásához pedig a régi módszerellenében csupán negyedrészt erő kívánatik, tehát egy ember maga egyszerre több harangot is készit a gyár vertvas harangállványát is, mely a tornyot a rázkódtatástól teljesen megóvja s tekintettel a harangállvány szerkezetére tűz esetén a harangokat az olvadáستól megvédi; új, rendszerű szerint régi harangok új modorú felszerelését is elvállalja, valamint meglevő harangokhoz új, összhangzatban aharangokat önt. Régi harangokat készpénz gyanant elfogad s az árakat úgy az öntésekért, valamint az állványokért legjutányosabbra szabja és fizetési föltételeket is enged. Kivánatra pedig fölvilágosításokkal kész. ségesen szolgál. Nagyobb harang öntetett és föl szereltett az általunk fölaltalt új rendszer szerint, 1650 darab, vas-állvány pedig 750 darab, a melyekből következő helyiségek részére szállítottunk Hajdu és Biharvár-megyék területén u. m. Hajdu-Nánás, Hajdu-Dorog, Hajdu-Böszörmény, Hajdu-Hadház, Hajdu-Szoboszló, Balmaz-Ujváros, Püspök-Ladány, Nádudvar, Debrecen, Mike-Pécs-Derecske, Bagamér, Baránd, N-Várad, N-Szalonta, N-Bajom, N-Léta, N-Szántó, Berettyó-Ujfalu, Szaká Érd-Dióság, Érd-Endréd, Érd-Mihályfalva, Érd-Hatvan, Bihar-Püspöki, Kis-Marja, Mező-Keresztes, Csermő, Füzeg-Gyarmat, Mező-Gyán, Mező-Kövesd, Po-csaj, Gálos-Petri, Tisza-vaik, Tisza-Lucz, Arpád, Érd-Gyárok, Hosszu-Pálvi, Bihar-Dióság Fekete-Bátor, stb.

Király balzsam Köszvény és csusz ellen.

Legujabb gyógyszer.

Ezen balzsam legujabb gyógyszer ugy belsőleg, mint külsőleg mindenféle fájdalmak ellen. **Király-balzsam** készítményem mint házi szer szükséges, hogy minden háznál kéznél legyen, mert ugy belsőleg, mint külsőleg kitűnő hasznos szer.

Belsőleg gyomorfájásnál gyomorgöresnél esikarásnál, fejfájásnál azonnal hat s legjobb fájdalomcsillapító.

Külsőleg tekintélyes orvosok ajánlják **köszvény**nél **csuz**nál továbbá meghűléseknél, fog és fejfájásnál pár perc alatt hat. Igen hasznos gyógyszer még szájvizhez cseppentve rossz lehellet szagtalanításra 1 üveg 2 k 65 f. 3 üveg 6 kor: 5 fill. Utánvétellel bérmentve.

Magyar ember nem használ mást csak a híres

Hajdusági pedrót!!

mely legjobb bajusznövesztő és ápoló szer az összes bajuszpedrő készítmények között. Hatása gyors és biztos

Postán 3 dobozt 2 K. 15 fillérért. 6 dobozt 3 K. 65 fillérért bérmentve utánvétellel küld a készítő.

Grósz Nagy Ferencz

„Arany egyszarvu“ gyógyszer-tára a hol mindnn bel- és külföldi gyógyszerkülönlegességek eredeti árakban szerezhetők be.

Alapított 1840.

Alapított 1840.

Hönig Frigyes

gőzüzemre berendezett harang és ércöntődéje, szivattyúgyár

ARAD, RALÓCZI-UTCA 11—28. SZÁM.

Ajánlja cs. és kir. szabadalmazott harangjait, melyek-
kelbármely más haranggal szemben egy azon hang előállításánál 3—46% súly és ármegtakarítás éretik el. Kitűnő jó hang és tartóságaért több évi jótállás. Legkedvezőbb fizetési feltételek.

Forgatható és igen könnyen lódítható vas harang fölszerelések, melyekkel egy ember több harangot húzhat és tűzmentes vas-árványokkal. Régi harangoknak vas-szerelésre ala kítását, avagy azoknak csekély fölülfizetés mellett új harangokkal való fölszerelését.

Képes árlapok és költségvetések kívánatra ingyen és bérmentve küldetnek.

1890-ben a legnagyobb állami éremmel itel üntetve.

ORGONA !!

Nagyváradon, fő-utca 51/15.

UJ ORGONÁKAT

készíték a legujabb pneumatikus csőrendszert szerelős-lével. Biztos működéséért megengedőbb templom-is kézeskedem.

ORGONÁIM az elképzelhető könnyedségű játszás-móddal bírnak és mindamellett az egyes sipok a leggyorsabb játszás mellett is **precizen** azonnal megszólalnak.

Elváltak továbbá

régi orgonákat átalakítás, javítás és hangolás a legjutányosabb árban.

ORSZÁGH ANTAL

orgona készítő.

Orgona és Harmonium gyár

Gőzerő hajtás és saját villamos világitással berendezve.

Országgh Sándor és Fia

cs. és kir. udvari szállító

RÁKOS-PALOTA, Budapest mellett.

Az 1885. évi országos kiállításon „nagy diszoklevéllel“ (első díj) és „Ferenc József lovagrenddel“, az 1904. évi veszprémi kiállításon „arany éremmel“ (első díj), az 1906. évi kassai kiállításon „diszoklevéllel“ (első díj) kitüntetve, azonkívül számtalan kitüntetés és elismerés.

Ajánlják kitűnő hangú és szerkezetű, főleg a legujabb légnyomatu (pneumatikai) orgonákat, melyek rendkívül könnyű **játeknyúd** és a változatok egyszerű kezelése mellett, az időjárás minden viszontagságának ellenállnak. Szolid munka és jutányos árak. Kisebb orgonáink készletben vannak. Eddig **700-nál több új orgona** lett szállítva. Raktáron kitűnő hangú harmoniumok minden nagyságban. Harmiumok tetszésszerinti rajz és változat összeállításra rendelkezésre készülnek.

Arjegyzék és részletes tervezet kívánatra **díjmentesen** küldetik.